

met de oude peelwegen en uitgegraven turfkuilen. Door allen werd de grote wandeling gemaakt van anderhalf uur bij goed weer; iedereen was opgetogen over de mooie natuur, de geweldige rust, het mooie uitzicht, het geluid en de beweging der vogels, vooral meeuwen, die de plassen bevolken. Na de wandeling werd het bezoekerscentrum bezichtigd en de bijenstal, waar in een glazen kast het werk der bijen kon worden bekeken

Circa 12 uur verlieten we de Peel, gebruikten in Someren een kop koffie of een andere consumptie en arriveerden om ongeveer 1 uur in het Groene Koffiehuis, waar de koffiemaaltijd gereed stond. De wandeling had de deelnemers hongerig gemaakt, zodat van de koffietafel een goed gebruik werd gemaakt.

De reis ging daarna verder naar het Evoluon in Eindhoven, een technisch geweldig imposant gebouw met allerlei elektronische apparaten, waar ook de hele ontwikkeling van het leven, de ontwikkeling van de electriciteit, lampen, radio's, televisie etc. in beeld is gebracht. Tevens kan men hier de hele ontwikkeling van het Philips bedrijf in Nederland, zowel als in het buitenland zien.

Om half zeven vertrokken we uit Eindhoven en waren zo weer op tijd in Gemert. Alle deelnemers waren zeer enthousiast, vooral over de wandeling door het natuurreservaat van de "Groote Peel".

Secretaris.

Ledenvergadering met spreekbeurt van Dr. Knitel.

Door onverwachte dringende bezigheden kon de Voorzitter L. Bekkers niet aanwezig zijn en zo opende de Secretaris deze vergadering op 24 mei 1967 des avonds 8 uur in de bovenzaal van Hotel de Kroon alhier. Er waren ongeveer 20 leden aanwezig. De Secretaris verwelkomde de leden en de spreker van die avond, DR. L. Knitel uit Breda, die een lezing zou houden over "Chirurgijns, dokters en ziekten in de oude tijd".

De Secretaris gaf vervolgens een overzicht van de notulen van de ledenvergadering van 1 februari 1967, bij wel-

ke gelegenheid enige films werden getoond. Hij deelde verder nog mee, dat er door het bestuur contact was opgenomen met de buurtschappen Deel, Kruseind en Pandelaar omtrent het keske hoek Deel-Kruseind-Pandelaar. Uit dit contact was een bijeenkomst voortgekomen van het bestuur van de Heemkudering met de besturen van de buurtschappen Pandelaar en Deel. In het Kruseind bestaat op het ogenblik geen buurtvereniging. Op voornoemde bijeenkomst in Café "bai Wimme" werd door de Voorzitter uiteengezet, hoe het stond met het keske. Er zijn op het ogenblik twee houten beelden: het kruisbeeld en St. Jan de Doper, die schoongemaakt zullen worden, en een stenen Maria-beeld. Het vierde beeld, dat van St. Anna, dat tot nog toe in een van de nissen stond, is zo beschadigd, dat het niet meer te repareren is. We zullen dus een ander beeld moeten zien te krijgen. De Voorzitter vroeg daarop, of de besturen van de buurtschappen Deel en Pandelaar genegen waren een collecte te houden als bijdrage in de kosten van de restauratie. Dit werd toegezegd; deze collecte heeft opgebracht f 88,93.

Verder was er nog een schrijven gekomen van Pater Loffeld, dat hij druk bezig is met de geschiedenis van alle commanderijen der Ballije Aldenbiezen en dat er een vijftigtal getypte vellen klaar liggen voor de drukker. De Secretaris zei te hopen, dat de studie omtrent Gemert spoedig werkelijkheid mag worden.

Na deze mededelingen werd het woord gegeven aan de spreker van de avond, Dr. Knitel. Deze begon met een uitvoerig overzicht over de oudste dokter, die van belang is geweest voor de geneeskunde, nl. de Griek Hippocrates, die leefde ca 400 voor Christus. Deze Hippocrates probeerde namelijk een ziektebeeld vast te stellen tegenover de bezweringen en kunsten van tovenaars en medicijnmannen. De geneesheer moest volgens Hippocrates de natuur helpen door braak- en niesmiddelen te geven, door lichaamsbeweging, verblijf in rustige omgeving en het bevorderen van de ontlasting.

Zijn leer werd door een zekere Galenus in de 2de helft der 2de eeuw tot een systematisch geheel verwerkt en er werd een begin gemaakt met het beoefenen der anatomie en der physiologie, waardoor hij een goede grondslag legde voor de ziekteleer van de latere tijd. Tot rond 1200 vond men vaak voor de verscillende ziekten hulp in kloosters, waar de monniken de werking van diverse geneeskundige kruiden bestudeerden.

ke gelegenheid enige films werden getoond. Hij deelde verder nog mee, dat er door het bestuur contact was opgenomen met de buurtschappen Deel, Kruiseind en Pandelaar omtrent het keske hoek Deel-Kruiseind-Pandelaar. Uit dit contact was een bijeenkomst voortgekomen van het bestuur van de Heemkundering met de besturen van de buurtschappen Pandelaar en Deel. In het Kruiseind bestaat op het ogenblik geen buurtvereniging. Op voornoemde bijeenkomst in Café "bai Wimme" werd door de Voorzitter uiteengezet, hoe het stond met het keske. Er zijn op het ogenblik twee houten beelden: het kruisbeeld en St. Jan de Doper, die schoongemaakt zullen worden, en een stenen Maria-beeld. Het vierde beeld, dat van St. Anna, dat tot nog toe in een van de nissen stond, is zo beschadigd, dat het niet meer te repareren is. We zullen dus een ander beeld moeten zien te krijgen. De Voorzitter vroeg daarop, of de besturen van de buurtschappen Deel en Pandelaar genegen waren een collecte te houden als bijdrage in de kosten van de restauratie. Dit werd toegezegd; deze collecte heeft opgebracht f 88,93.

Verder was er nog een schrijven gekomen van Pater Loffeld, dat hij druk bezig is met de geschiedenis van alle commanderijen der Ballije Aldenbiezen en dat er een vijftigtal getypte vellen klaar liggen voor de drukker. De Secretaris zei te hopen, dat de studie omtrent Gemert spoedig werkelijkheid mag worden.

Na deze mededelingen werd het woord gegeven aan de spreker van de avond, Dr. Knitel. Deze begon met een uitvoerig overzicht over de oudste dokter, die van belang is geweest voor de geneeskunde, nl. de Griek Hippocrates, die leefde ca 400 voor Christus. Deze Hippocrates probeerde namelijk een ziektebeeld vast te stellen tegenover de bezweringen en kunsten van tovenaars en medicijnmannen. De geneesheer moest volgens Hippocrates de natuur helpen door braak- en niesmiddelen te geven, door lichaamsbeweging, verblijf in rustige omgeving en het bevorderen van de ontlasting.

Zijn leer werd door een zekere Galenus in de 2de helft der 2de eeuw tot een systematisch geheel verwerkt en er werd een begin gemaakt met het beoefenen der anatomie en der physiologie, waardoor hij een goede grondslag legde voor de ziekteleer van de latere tijd. Tot rond 1200 vond men vaak voor de versc illende ziekten hulp in kloosters, waar de monniken de werking van diverse geneeskundige kruiden bestudeerden.

Universiteiten voor het onderwijs in de geneeskunde vond men alleen in het zuiden van Europa, in 1426 kwam Leuven, in 1575 Leiden en later Groningen en Harderwijk.

De geleerde Vesalius, in 1541 in Brussel geboren, zag de absolute noodzakelijkheid in van het ontleden van het menselijk lichaam, maar omdat dit verboden was, deed hij dat in het geheim. Hij nam de lijken van rovers, die buiten de stad waren opgehangen, mee naar zijn huis en ontleedde die op zijn slaapkamer. Op 30 jarige leeftijd werd hij hoogleraar in Padua en omdat hij bevriend was met een der rechters, had hij de beschikking over de lijken van veroordeelden om ze te ontleden. Volgens de theologen van die tijd mocht dit alleen gebeuren bij lijken van zondaars en andere misdadigers.

Een bekende geneeskundige is ook geweest Reinier de Grave, een Nederlander, die in Leuven, Utrecht en Leiden studeerde onderzoekingen deed omtrent de bloedsomloop, maar reeds in 1672 op 32 jarige leeftijd stierf. Een andere bekende Nederlander was Anthonie van Leeuwenhoek (1632-1723), een zoon van een mandenmaker, die lenzen wist te slijpen, een microscoop te maken en daarmee de bloedsomloop te bekijken; hij bestudeerde ook de bouw van spieren, zenuwen en beenderen.

Men vond in die tijd vele rondtrekkende genezers, die op de kermis en op de jaarmarkten staaroperaties deden, steenpuisten wegsneden en breuken behandelden. Wonder-dokters trokken ook nog rond in de 18de en 19de eeuw; zij reisden de kermissen af en verwijderden blaasstenen langs operatieve weg, kwakzalvers haalden door een of andere truc en tegen goed geld stenen uit de hoofden van hun patienten, soms ook spinnen en wormen.

De echte chirurgijns moesten werken met primitieve middelen en om de pijn zo kort mogelijk te doen zijn, werkten ze zeer snel. Zo duurde het afzetten van een been slechts 4 á 5 minuten; blaasstenen werden in 2 á 3 minuten verwijderd. Om de pijn niet te doen voelen, had men in China de gewoonte de patient bewusteloos te slaan. In ons land gebruikte men wel het sap van de alruinwortel om de pijn te verzachten. In de 19de eeuw komt de narcose op, ook maakte men gebruik van carbol.

De opleiding tot chirurgijn begon al op 16 jarige leeftijd; de leerlingen bleven meestal bij een chirurgijn om de

praktijk te leren; als bijverdienste hadden ze vaak het vak van barbier. Vroedvrouwen konden alleen zij worden, die zelf een of meer kinderen gehad hadden; meestal was de hulp bij een bevalling in handen van buurvrouwen of een baker. Ziekenhuizen waren er alleen voor landlopers en vreemdelingen, een echte burger, een poorter, bleef thuis.

Een groot geleerde uit ons land is geweest Hermannus Boerhaave (1668-1738), die wijsbegeerte en godgeleerdheid studeerde in Leiden en zich daarna ging toeleggen op de geneeskunde; hij promoveerde hierin te Harderwijk in 1693 en werd later hoogleraar in Leiden. Zijn roem was groot over heel Europa en verschillende van zijn leerlingen zijn hoogleraar geworden aan binnen- en buitenlandse universiteiten.

Vervolgens vertelde de spreker een en ander over de epidemïën, waarvan de pest of de zwarte dood de meest beruchte is geweest. In de Middeleeuwen kwamen in Europa herhaaldelijk grote epidemïën voor en de helft van de Europeanen is in die tijd aan de pest bezweken. Oorzaak was de slechte hygiëne en het vuil, dat overal bleef liggen. De pest werd overgebracht door vlooiën en ratten, die welig tierden in de afval. daarom hangt het verdwijnen van de pest samen met het verdwijnen van de zwarte rat. Pestlijders sloot men op in sgn. pesthuizen, om ze daar te laten sterven. Men stak in de steden ook wel grote vuren aan om de lucht te zuiveren; want het inademen van de met bacillen besmette lucht was zeer gevaarlijk

Andere besmettelijke ziekten waren de cholera en de vlektyphus. De laatste ziekte kwam in ons land nog voor in 1956 evenals de melaatsheid. Cholera kwam in ons land o.a. voor in 1832 en in 1866, toen er van de 30.000 cholera-lijders 19.000 stierven; slechte voeding, ellendige behuizing tengevolge van de lage lonen, kinderarbeid werkte hiertoe mee.

Als geneesmiddel voor verschillende ziekten gebruikte men al in de tweede eeuw bloedzuigers; dit gebeurde ook nog in de 1ste helft der 19de eeuw. Bloedtransfusie is pas van de tweede helft der vorige eeuw. Ook in de 16de en 17de eeuw heeft men wel bloedtransfusie toegediend door middel van ganzeveren; men gebruikte hiervoor het bloed van dieren, maar omdat men de bloedgroepen niet kende, stierven er verschillende mensen ook na het ontvangen van nieuw bloed.

Een ander geneesmiddel was de antimonium-pil; deze was ge-